

Универзитет „Гоце Делчев“
Филолошки факултет - Штип

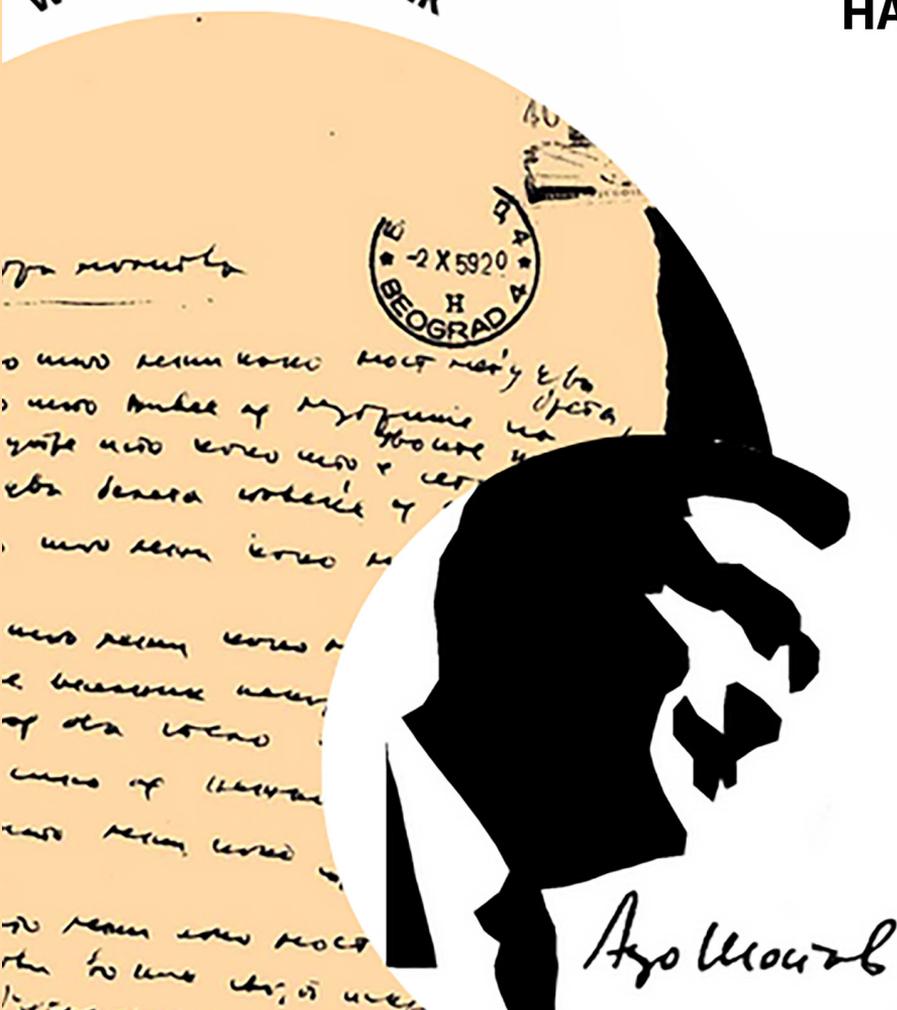
Меѓународна научна
конференција

25-26 мај 2023

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ

„СТО ГОДИНИ ОД РАЃАЊЕТО
НА АЦО ШОПОВ“

www.ff.ugd.edu.mk

Proceedings of the International Scientific Conference

100th Anniversary of the Birth of Aco Šopov

Faculty of Philology – Stip

May 25-26, 2023

Stip, 2023

За издавачот:

проф. д-р Луси Караниколова-Чочоровска

Издавачки совет:

Проф. д-р Дејан Мираковски
Проф. д-р Лилјана Колева-Гудева
проф. д-р Луси Караниколова-Чочоровска
Проф. д-р Светлана Јакимовска
проф. д-р Ева Ѓорѓиевска

Главен уредник:

проф. д-р Ева Ѓорѓиевска

Одговорен уредник:

доц. д-р Надица Негриевска

Лектор на македонски јазик:

м-р Лилјана Јовановска

Јазично уредување на англиски јазик:

доц. д-р Натка јанкова Алаѓозовска

Техничко уредување:

Славе Димитров

Издавач:

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип

Печати:

Печатница „2 Август“ - Штип

Тираж:

100

About the Publisher:

Prof. Lusi Karanikolova-Čočorovska, PhD

Editorial Council:

Prof. Dejan Mirakovski, PhD
Prof. Liljana Koleva-Gudeva, PhD
Prof. Lusi Karanikolova-Čočorovska, PhD
Prof. Svetlana Jakimovska, PhD
Prof. Eva Gjorgjievska, PhD

Editor-in-Chief:

Prof. Eva Gjorgjievska, PhD

Managing Editor:

Prof. Nadica Negrievska, PhD

Language Editor in Macedonian Language:

Liljana Jovanovska, MA

Language Editor in English Language:

Natka Jankova Alagjozovska, PhD

Technical Editor:

Slave Dimitrov

Publisher:

Goce Delcev University, Stip

Printing Office:

„August 2nd” - Stip

Number of copies :

100

Претседател на организациски одбор:

Проф. д-р Светлана Јакимовска (Филолошки факултет УГД-Штип)

Членови на организациски одбор:

проф. д-р Луси Караниколова-Чочоровска (Филолошки факултет УГД-Штип)

проф. д-р Ева Ѓорѓиевска (Филолошки факултет УГД-Штип)

проф. д-р Махмут Челик (Филолошки факултет УГД-Штип)

проф. д-р Јованка Денкова (Филолошки факултет УГД-Штип)

доц. д-р Весна Кожинкова (Филолошки факултет УГД-Штип)

доц. д-р Надица Негриевска (Филолошки факултет УГД-Штип)

доц. д-р Марија Гркова-Беадер (Филолошки факултет УГД-Штип)

м-р Марица Тасевска (Филолошки факултет УГД-Штип)

м-р Адријана Хаџи-Николова (Филолошки факултет УГД-Штип)

м-р Марија Тодорова (Филолошки факултет УГД-Штип)

Меѓународен научен одбор:

проф. д-р Луси Караниколова-Чочоровска (Филолошки факултет УГД-Штип)

проф. д-р Ева Ѓорѓиевска (Филолошки факултет УГД-Штип)

проф. д-р Светлана Јакимовска (Филолошки факултет УГД-Штип)

проф. д-р Махмут Челик (Филолошки факултет УГД-Штип)

проф. д-р Јованка Денкова (Филолошки факултет УГД-Штип)

проф. д-р Весна Кожинкова (Филолошки факултет УГД-Штип)

доц. д-р Надица Негриевска (Филолошки факултет УГД-Штип)

проф. д-р Весна Мојсова-Чепишевска (Филолошки факултет

„Блаже Конески“, УКИМ, Скопје)

проф. д-р Елка Јачева-Улчар (Институт за македонски јазик

„Крсте Мисирков“, УКИМ, Скопје)

проф. д-р Наташа Аврамовска, Институт за македонска литература,
УКИМ, Скопје;

д-р Емил Ниами (Рускиот центар при УКИМ)

проф. д-р Ана Илиевска (Универзитет Стенфорд, САД)

проф. д-р Златко Крамарик (Универзитет Јосип Јурај Штросмајер
во Осиек, Хрватска)

проф. д-р Борјана Прошев-Оливер (Универзитет во Загреб, Хрватска)

проф. д-р Елена Дараданова (Универзитет во Софија, Бугарија)

проф. д-р Рајка Глушица (Универзитет на Црна Гора)

проф. д-р Татјана Ѓуришиќ-Беќановиќ (Универзитет на Црна Гора)

проф. д-р Намита Субиото (Универзитет во Љубљана, Словенија)

проф. д-р Мета Лах (Универзитет во Љубљана, Словенија)

проф. д-р Татјана Ѓурин (Универзитет во Нови Сад, Србија)

President of the organization board:

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD (Faculty of Philology UGD Štip)

Organization Board members:

Prof. Lusi Karanikolova-Čočorovska, PhD (Faculty of Philology UGD Štip)

Prof. Eva Gjorgjievaska, PhD (Faculty of Philology UGD Štip)

Prof. Mahmut Čelik, PhD (Faculty of Philology UGD Štip)

Prof. Jovanka Denkova, PhD (Faculty of Philology UGD Štip)

Prof. Vesna Kožinkova, PhD (Faculty of Philology UGD Štip)

Prof. Nadica Negrievska, PhD (Faculty of Philology UGD Štip)

Prof. Marija Grkova – Beader, PhD (Faculty of Philology UGD Štip)

Marica Tasevska, MA (Faculty of Philology UGD Štip)

Adrijana Hadži-Nikolova, MA (Faculty of Philology UGD Štip)

Marija Todorva, MA (Faculty of Philology UGD Štip)

International Scientific Board:

Prof. Lusi Karanikolova-Čočorovska, PhD (Faculty of Philology UGD Štip)

Prof. Eva Gjorgjievaska, PhD (Faculty of Philology UGD Štip)

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD (Faculty of Philology UGD Štip)

Prof. Mahmut Čelik, PhD (Faculty of Philology UGD Štip)

Prof. Jovanka Denkova, PhD (Faculty of Philology UGD Štip)

Prof. Vesna Kožinkova, PhD (Faculty of Philology UGD Štip)

Prof. Nadica Negrievska, PhD (Faculty of Philology UGD Štip)

Prof. Vesna Mojsova-Čepiševska, PhD (Faculty of Philology
"Blaže Koneski", UKIM, Skopje)

Prof. Elka Jačeva-Ulčar, PhD (Institute for Macedonian literature
"Krstev Misirkov", UKIM, Skopje)

Prof. Nataša Avramovska (Institute for Macedonian literature "Krstev Misirkov",
UKIM, Skopje)

dr. Emil Niami (Russian Center UKIM)

Prof. Ana Ilievaska, PhD (Stanford University, USA)

Prof. Zlatko Kramarić, PhD (University of Osijek, Croatia)

Prof. Borjana Prošev-Oliver, PhD (University of Zagreb, Croatia)

Prof. Elena Daradanova, PhD (Sofia University, Bulgaria)

Prof. Rajka Glušica, PhD (University of Montenegro)

Prof. Tatjana Đurišić-Bečanović, PhD (University of Montenegro)

Prof. Namita Subioto, PhD (University of Ljubljana, Slovenia)

Prof. Meta Lah, PhD (University of Ljubljana, Slovenia)

Prof. Tatjana Đurin, PhD (University of Novi Sad, Serbia)

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека “Св. Климент Охридски”, Скопје

821.163.3-05(062)

МЕЃУНАРОДНАТА научна конференција „Сто години од раѓањето на Ацо Шопов“
(2023 ; Штип)

Зборник на трудови од Меѓународната научна конференција „Сто години од раѓањето на Ацо Шопов“ Филолошки факултет - Штип 25-26 мај, 2023 / [главен уредник Ева Ѓорѓиевска ; одговорен уредник Надица Негриевска. - Штип : Универзитет “Гоце Делчев”, 2023

Начин на пристапување (URL): <https://js.ugd.edu.mk/index.php/SGRAS/>. - Текст во ПДФ формат, содржи 529 стр. - Наслов преземен од екранот. - Опис на изворот на ден 05.12.2023. - Текст на мак. и англ. јазик. - Библиографија кон трудовите. - Abstract

ISBN 978-608-277-017-8

а) Шопов, Ацо, 1923-1982 -- Собири

COBISS.MK-ID 62551557

ЧОВЕКОТ КАКО МЕТАФОРА ВО ПОЕЗИЈАТА НА АЦО ШОПОВ

Ана Витанова-Рингачева

Доктор по филолошки науки, Филолошки факултет,
Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
ana.ringaceva@ugd.edu.mk

Апстракт: Ацо Шопов е поетот од мугрите на македонската современа поезија кој на поетскиот збор му даде нова суштина. Лиризмот на Шопов е неделив со метафоричната компонента на неговата поезија, тие произлегуваат еден од друг, се надополнуваат и хранат. Празнежки се, лиризмот ја полни метафората и обратно. Асоцијациите низ кои се разгранува метафората, го разоткриваат Шоповиот лирски наум. Силно приврзан кон своето лирско начело, Шопов е поетот со одлика на поетски фатум, ја најави новата визија за поезијата во која, во симбиоза ќе влезат традицијата и современоста. Иако критиката не ја изделува метафоричноста како посебна и доминантна категорија во поезијата на Шопов, сепак факт е дека таа е вградена во стихот и дека постои во потповршинските слоеви на песната. Во овој труд ќе направиме обид за расветлување на метафората, во чија суштина се исчитува присуството на основниот елемент – човекот. Особено ќе се осврнеме на моментот на *т.н. одложено препознавање или читање на метафората*, бидејќи факт е дека неговата поезија нема видлива оптовареност со метафоричноста на поетскиот говор.

Клучни зборови: Ацо Шопов, поезија, човек, метафора

*Ecce Homo!
Eve go човекот!*

Ацо Шопов е поетот демијург кој заедно со својата полетна генерација повоени македонски поети се вгради како фундамент на македонската книжевност, воопшто. Шопов, „носителот на интимните мотиви на нашата лирика“ како што го нарекува Димитар Митрев, е поетот од мугрите на македонската современа поезија кој на поетскиот збор му даде нова суштина. Силно приврзан кон своето лирско начело, Шопов е поетот со одлика на поетски фатум, ја најави новата визија за поезијата во која во симбиоза ќе

¹ Britannica. History and Society. Ecce Homo. Christian art. <https://www.britannica.com/topic/Ecce-Homo-Christian-art> (Пристапено на: 20.4.2023).

влезат традицијата и модерното. Шопов, поетот на македонската Модерна, својата поетска индивидуалност ја изгради врз „вербата во делотворноста на јазикот, тоа интуитивно насетување дека јазикот не е само јазик, дека јазикот е чин во којшто се збиднува нешто отаде јазикот, дека во поезијата се сретнуваат тие две лица на јазикот, семиотичкото, драматичното и метафизичкото, информативното и евокативното, естетското и трансестетското, лудистичкото и катарзичното, спознајното и ритуалното“ (Ќулавкова, 2020: 38). Нема да навлегуваме во коментари за стилот на Шопов, за неговата определба да биде модерен и поинаков, да биде пред своето време. И самиот Шопов во едно свое интервју подвлекува дека постојат толку поетики колку што има и автентични поетски светови. Неговиот поетски глас стана чуен веднаш откако замолкнаа татнежите на војната. Тогаш човекот Ацо Шопов проговори низ зборот на поетот Ацо Шопов, кој со себе ја зеде песната, за преку неа да се ослободи целата насобрана енергија од деновите на молк. Никулецот на таа поезија беше во семето кое изртуваше под нозете на војската, која сонуваше слобода за татковината. Во деновите кога капеа и последните капки крв на паднатите борци кои до последниот здив не престанаа да сонуваат за татковинската слобода, почна да се раѓа Шоповата поезија. „Ацо Шопов влезе во поезијата во истиот час кога влезе и во револуцијата“, вели академик Старделов. „Тоа заемно вклучување и во поезијата и во револуцијата, на неговата поезија ѝ даде еден неодминлив печат. Поезијата кај него беше сфатена не само како органска синтеза на живеењето и пеењето, туку и како синтеза на поетската креација и на социјалната и човечка акција“.² Старделов izdelува три битни поетски фази во творештвото на Шопов: првата фаза е фазата на социјалната лирика, песни пишувани меѓу затишјето меѓу две борби, поезија на колективистички инспирации. Неговиот стих е пркосен, акционен, од оваа фаза се и антологиските песни: „Очи“, „Партизанска пролет“, „Љубов“. Во втората поетска фаза Ацо Шопов прави резок свиок во своите поетски теми и во својата поетска инспирација. Главно место сега заземаат меланхолијата, темите за човечката разделба, зазема исконската тага која лебди во севкупната негова поезија. Неговиот стих повеќе не е емфатичен ниту во социјална смисла реторичен, неговиот стих сега ги носи длабинските, емоционални доживелици како една исповедна поетска концепција за откривањето на најелементарните и на најтрајните човечки димензии, како што е проблемот на љубовта, проблемот на разделбата, проблемот на осамата. Додека во својата прва фаза поетот е главно сконцентриран кон општите теми, додека во втората фаза неговата поезија има пред сè една биографска нотка, и е сконцентрирана на интимните доживелици на личната судбина и драма, во својата трета фаза, во фазата од „Ветрот носи убаво време“, па сè до „Песни за црната жена“,

² „Небиднина – творештвото на Ацо Шопов“. Емисија за славниот поет на РТВ Скопје од 11.2.1980 година <https://www.youtube.com/watch?v=Qx-F7ERADas> (Пристапено на: 10.5.2023).

Ацо Шопов го конституира својот поетички концепт кој израснува од таа фундаментална метафора, таа фундаментална категорија на неговото поетско творештво која е небиднината. Поетот соочен со најегзистенцијалните теми на нашата сегашнина, забележува како сè во светот е минливо и менливо, како сè во светот започнува со љубовта и на крај завршува со небиднината.³ Песната на Шопов има свој развоен пат, има свој природен раст, но и свое уточиште на брегот на поезијата. Во своите сеќавања за првите мигови на средба со почетничката стихозбирка на Шопов, Блаже Конески ќе каже: „Иако не можев да не ги забележам во неа трагите на почетништво, мојата интуиција по најдобрите места насетуваше дека прозвучува еден глас што ќе има што да соопшти во македонската поезија“.⁴ И токму тој глас ќе ги пренесе најсилните, но и најсуптилните хуманистички пораки во македонската поезија.

Во сите три фази на зреење на неговата мисла, стожерот на поетовата инспирација е човекот кој се издигнал и паднал до сите нивоа на својата лична и колективна егзистенција. Трагањето по „стојните точки на пеењето и мислењето“ (Друговац, 1990: 289) на Ацо Шопов, нè носи до степен на разоткривање на експлицитната суштина на неговата поетика, *Човекот* – копач на светлината, на огнот, копач на животот, човекот како слика за митскиот ковач. Човекот во поезијата на Шопов е тивок борец со животните бури, немири, обиди да се излезе од длабоките бунари на душата, да се оди храбро по тенките линии на свеста, а удоолу бездна и мрак. Човекот во поезијата на Шопов е во дијалог со својата природа, тој човек полемизира на рамниште на споделување филозофски идеи за смислата на животот, за поезијата, за смислата на постоењето, воопшто. Тој човек е постојано недоречен, човек со многу отворени дилеми и сомнежи, но и човек свесен за своето место во универзумот. „Да се сфати поезијата и нејзиниот врховен онтички принцип низ големата синтеза и надреалното единство на живеењето и пеењето, тоа е имено таа црвена нишка што ја проникнува целокупната поезија на Ацо Шопов. Токму тој факт и ја сосредоточи неговата поезија врз темелите на човечката драма, врз корените на егзистенцијата. Поезијата на Ацо Шопов постојано е во потрага токму по тие корени на нашата внатрешност, откривајќи ни го од стих во стих нашето најинтимно и затоа најчовечко соочување со самите себе, со пеколот во себе, со човечките кратерски страсти, со недокосливите бездни на човечкиот ум“ (Старделов 1987: 127). И токму до тие тешкодостапни бездни се симнува мислата на Шопов. Таму, во мракот и под заканата на острите и лизгави карпести спили, човековата душа наоѓа засолниште. Тој човек сраснат со осамата, единствено ѝ се обраќа на небиднината, во неа ги

³ Исто со фуснота 2 (Пристапено на: 10.5.2023).

⁴ Блаже Конески. „Моето прво видување со Ацо Шопов“. <https://www.acosopov.com/%d1%87%d0%b8%d1%82%d0%b0%d0%bb%d0%bd%d0%b8%d1%86%d0%b0/%d0%ba%d0%be%d0%bd%d0%b5%d1%81%d0%ba%d0%b8?lang=mk> (Пристапено на 13.5.2023).

бара одговорите на животните дилеми. Осамата како момент на соочување на човекот со самиот себе е онтолошка состојба на битието и неговото постоење како тело и дух. Постоењето пак, е распнато меѓу мигот на вдишување на првиот здив и мигот на издишување на последниот. Она помеѓу е животот. Радомир Ивановиќ пишувајќи за симболниот систем во поезијата на Шопов, подвлекува дека „покрај *небиднината* како централен симбол, тука се и симболите *вода, жена, пепел, крв, дрво, црно сонце* и сите нив ги наткрилува и обединува исконскиот и глобален симбол *човек*, како исходште и оска на секоја апстрактна и конкретна претстава, како духовен еталон на секој творечки чин, корен од кој и околу кој се конституира една сосем определена, пред сè трагична визија на светот, лирски осмислена бидејќи е естетски вистинита („бидејќи сè што се случува, се случува помеѓу коренот и болот, како еднаквовредни ентитети“).⁵ Особено впечатлива е песната „Каж ми небо“, песна-метафора за малиот човек со судбина на крвко стебло низ кое тече животворната вода сè до мигот кога ќе секне и ќе се извиши кон небото кон чие бесконечие постојано гледа:

Каж ми: Небо. Мое небо.

Каж ми: Небо на тишината.

И јас, мало стебло во темната шума на крвта,

јас ќе се откорнам со сета вековна немоќ.

Каж ми небо

„Целата песна е една извонредна метафора, една исклучителна споредба на човековата индивидуа со просторната бесконечност. Станува збор за едно обраќање на малечкиот, но привремен и мислечки дел од просторот – кон просторот што е бескрај, што е вечност и којшто ако воопшто мисли, мисли според некои за нас несфатливи закони на мислењето“.⁶ И токму во човекот како симбол се прекршуваат трагичните слики на светот, слики за крвкоста и трошноста, за миговноста и минливоста, но и сликите на човековиот триумф, за возвишениот подвиг да се спротивстави на веќе поставените закони. Прекршувајќи се, како да го создаваат Шоповиот поетски имагинариум наречен *небиднина*, „*nervus regum* на поетовиот творечки универзиум“ (Друговац, 1990: 293). Опсесивната преокупираност на Шопов со (не)биднината ја толкуваме како негов обид да му се даде суштина на животот набљудуван и доживеан

⁵ Цитирано според: Друговац, Миодраг. (1990), „Кон поетиката на Ацо Шопов (Радомир Ивановиќ: „Реч о речи“ (Поетика Аце Шопова), изд. „Ново дело“, Белград – 1986“, *Кон македонската книжевна синтеза*, Македонска книга, Скопје, 292

⁶ Науме Радически. „Просторот и времето во поезијата на Ацо Шопов“. <https://www.acosopov.com/%d1%87%d0%b8%d1%82%d0%b0%d0%bb%d0%bd%d0%b8%d1%86%d0%b0/%d0%bf%d1%80%d0%be%d1%81%d1%82%d0%be%d1%80%d0%be%d1%82?lang=mk> (Пристапено на 24.5.2023).

како безлична точка во Универзумот и бескрајот. Со секое ново читање и препрочитување на неговата поезија, од стиховите, како сенки излегуваат осамени и исплашени човечки вомјази. Се исправаат, паѓаат, се обидуваат да дофатат нешто, лебдат во некаков полусон, се тетерават, се обидуваат нешто да кажат, но без глас. Тоа е човекот кој го турка каменот по угорнината на душата, попатно среќава и други како него, за на крајот, по освојувањето да се симне со чувство на горчина дека таму горе можеби си поблиску до ѕвездите, но си сам. Воден од немирната љубопитност да ја осознае тајната на човековите падови и издигнувања, Шопов за покров го зема стихот. Шопов домува во стихот: *Кој ни ја досуди таа небиднина / да бидам стебло, да бидеш песна?* „За Ацо Шопов, човекот, кој ја носи небиднината како сопствен крст, е посилен и потраен од самата небиднина, од смртта, од пропаѓањето какво такво, бидејќи човекот се трансцендира, зашто тој на светов не е само на помин, туку низ својот сопствен живот се воспоставува во него, зашто се определува во определни симболи и паметници кои се потрајни и од него самиот и кои потем траат со столетија“ (Старделов, 1987: 131).

Во поезијата, Шопов ги досегнува сите, само навидум недостижни врвови на мислата. Човекот егзистира меѓу две тишини, меѓу две стрмини на мислата и меѓу две небиднини, едната онаа недостижната, зад хоризонтот, онаа што постојано му се измолкнува на погледот и другата, онаа сокриената под сите пластови на човековата душа. Зошто како читатели, поезијата на Шопов ја чувствуваме блиска, своја, зошто неговите песни создаваат ефект на огледало?! Таа дразбена поезија обеспокојува, вознемирува, но и очистува, донесувајќи го човекот до портите на сопствената катарза, да се соочи со тишината во себе, да ја оплоди, за таа да стане родилка на новиот, очистен и просветлен човек. Да се доживее неговата поезија е исто што и да се одживее сопствената иницијација, во која смртта е неминовност за да се случи духовното раѓање на новиот човек.

*Тука е тој оган
под оваа кожа,
под овие тримеѓници, овие три ножа.
Секогаш и сегде
семожен и морен,
ѕвезда е во срце и мрак е во корен.
Копај, ископај го.
Долгото доаѓање на огнот*

Амалгам од значења градени врз темелите на метафората во која се исчитува човекот – осаменик, скитник, трагач, неспокојник, јанслив, сонлив, минлив... Човекот, животот и светот се откриваат и се толкуваат

низ многу значајни егзистенцијални пластови: „лирски емотивно, страсно, молбено, епски хумано, тестаментално, занесно, реторички декларативно, епистоларно, убедително, дејствено-активистички...“ (Кулавкова, 1993: 16–17). Човекот како метафора за животот, радосен и тажен, полетен и обесилен, со малку или малку повеќе смисла е човекот кој со тишината во и околу себе, беседи за најголемите животни дилеми. Човекот Шопов ја говори вистината преку стихот на поетот Шопов. Тој човек со забрвтан здив на млад вљубеник хедонистички го љуби животот, опседнат со телото, пишувајќи ги молитвите, се преобразува во страстен љубовник кој *молитвено клечи, од чекање гине барајќи смирено крило*. Тој човек ја упатува најчистата молба до единствениот безвременски создателен принцип, нашата единствена заедничка мајка, прародителка, љубовта олицетворена во девојка, жена или мајка: *„Биди му родилка, зачни го повторно!“* Човекот во поезијата на Шопов е човек од некоја друга димензија на постоењето, се раѓа, се осмислува преку љубовта и умира, за одново да се роди. Тоа е човекот со судбина на изгнаник од рајот. Човекот е во вртлогот на постојаните немирни бранувања, тој човек е истиот оној кој е и во телото на стихот. Жедта за живот во поезијата на Шопов е оној основен животен инстинкт што го води човекот, што го осмислува неговиот живот, го прави вреден за живеење, макар бил тежок.

*Сè што гасне сè в зеница сјае.
Преминот е тихо, светло насмевнување.
Дај, природа, мојот живот да е
далеку од секое штуро примување.*

Промената

Лиризмот на Шопов е неделив со метафоричната компонента на неговата поезија, тие произлегуваат еден од друг, се надополнуваат, се хранат, празнејќи се, лиризмот ја полни метафората и обратно. Кулавкова подвлекува дека поезијата на Шопов поседува т.н., **автентична метафоричност**. „Според својата тематска структура, метафората кај Ацо Шопов може да се подели на два општи дела, според областа од која е црпена: прво, од сферата на интимниот, психолошко емоционален свет (на авторот) и второ, од доменот на естетското доживување на нештата – убавината, разобличувањето и толкувањето на самиот творечки чин и на смислата на уметничко-поетската реч. Интимниот свет се навестува во лексиката на љубовното, чувственото, еротското, елегичното, душевното (крв, жена, тело, небиднина, надеж, езеро, галеб, сон, небиднина...). Проблематизацијата на креативно-поетскиот труд, пак, е во корелација со оној лексички фонд во кој доминираат поимите убавина,

непознато, над-реално, време, раѓање, сонце и др.“⁷ Слоевитоста на песната кај Шопов се гради преку метафората во позадина, никако преку нејзината доминација. Таа не е основно градиво, таа е врзивно средство без кое песната нема да стои стамено и да биде трајна. Оваа стилски брусена поезија е поезија во која се случува непрекината кондензација на мисловни форми.

За нас како читатели на неговата поезија особено фасцинатен е моментот на *т.н. одложено препознавање или читање на метафората*, бидејќи факт е дека таа поезија нема видлива оптовареност со метафоричноста на поетскиот говор: *Кога ти е најтешко, /погледот ќе ти блесне жив, /жив од подмладување*. Овие стихови се воспримаат со своевидна леснотија, за отпосле да почнат да ја дразнат мислата на читателот. Метафората вградена во оската *светлина-око-живот* не е веднаш видлива и податлива, туку таа ненаметливо се отвора во мигот на заокружување на песната. Чувството дека метафората отпосле се отвора кон нас како читатели, води до заклучокот дека Шопов сосема интуитивно, природно му приоѓа на јазикот, без потреба од пренагласеност на метафоричниот јазичен израз, тој самиот од себе се раѓа, се претопува во поетскиот израз и станува интегрален дел од поетската слика. Хармонија меѓу мислата и изразот за која говори академик Кулавакова, се постигнува токму преку поетовата ненаметливост и неинсистирање, по секоја цена поетскиот говор да биде високо фигуративен. „Значи, фреквентноста на метафората во песните на Ацо Шопов не соодветствува на ефектите што ги побудува (условно, зашто тоа зависи од „читањето“). Извесното „превидување“ на метафоричната фигурација во поезијата на Ацо Шопов се должи, според нас, на природноста и ненаметливоста на неговата метафорика, која претставува еден вид натамошно продолжување и извишување на творечкиот потенцијал на јазикот воопшто, на привидот што таа го создава за сопствената природност, токму како резултат на рамнотежата (во видот) на говорот – меѓу природниот и уметничкиот во кој нема нагли скокови од нефигуративниот кон фигуративниот јазик“.⁸ Градејќи ги тие метафорични низи, зборот на Шопов докоснува метафизички висини и вистини за филозофијата на љубовта, убавината, животот и смртта како точки на вечната обнова. Во и од нив почнува и завршува сè, за одново да почне, да заврши и сè така во недоглед.

⁷ Катица Кулавакова. „Лиризмот на метафората“. <https://www.acosopov.com/%D1%87%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D0%B8%D1%86%D0%B0/%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%B0%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%B0-%D1%9C%D1%83%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0?lang=mk> (Пристапено на: 24.4.2023).

⁸ Исто со фусната 7

*Се искачив над врвот од болот
Човек сум. А што е човек?
Пред мене празнина, зад мене празнина.
Празнина што самата се пали.
Тажачка од онаа страна на животот*

Човекот во поезијата на Шопов е во постојан расчекор меѓу постоењето и непостоењето, меѓу човекот-форма и човекот-суштина. Наликува на сенка зад театарска завеса која во секој момент треба да се појави како вистински човек, за да се случи еден поетски мизансцен на човекот кој останува сам на сцената. Од силната светлина на рефлекторите не ја гледа публиката, која пак, во занес ракоплеска и ја задушува глумата тишина. На сцената е човекот како надворешност без суштина, човекот како шупливо тело во чија празнина инсекти и животници си направиле гнездо. Таквото тело е постојано гризено одвнатре, напукнува додека се движи, се смалува од сопствената празнотија, за на крајот да се срони и да се претопа во земјата од која е создаден. Шопов како да го слуша човекот чија душа лебди над него и оттаму ја набљудува сопствената трагичност. Со прашањето на Митрев, „дали личноста на нашето време и на нашиот простор има свои субјективни немири и бранувања, доаѓа и одговорот, дека штом ги има (а таа ги има, зашто ги имаме сите и од самите нас го знаеме тоа), тогаш нив ќе ги има и во литературата на нашето време и на нашиот простор“. (Митрев, 1970: 39). И сега, кое е тоа наше време и тој наш простор? Тоа се тие трансгенерациски хронотопи кои во суштина се исти, времето во кое човекот живее сега и овде е неговото реално време и неговиот простор.

Шопов останува трајно вдомен во интимниот свет што самиот го изгради од стихови. Во тој свет поетот ги осмисли одговорите на прашањата за суштината и смислата на пишувањето. „Неговата поезија е потврда на тезата дека поезијата е нешто неделиво од егзистенцијата на поетот, една загатка, една вечна загатка за исто така вечната загатка: што е животот, што смртта, што љубовта и што човечката опстојба?“ (Старделов, 1987: 141). Соговорниците на Шопов се зборовите (остри, нежни, молитвени), тишината што зборува, убавината што крвта ја скаменува, небиднината што се осмислува само преку човекот во неа. Човекот е изворот на светлината, на разденувањето, на изгревот и убавината. Лирското Јас на поетот интроспективно постојано е свртено кон себе, кон човекот во себе. Тишината сама по себе не значи ништо бидејќи таа се поима како таква само преку човековото доживување на самиот феномен. Тишината е човековиот микрокосмос во кој се случува дијалогот човек-тишина, тишина-човек, тишина-тишина, човек-човек. Од тишината и осаменоста се раѓа човекот во кој пак стих по стих се раѓа песната. Поезијата нема време на создавање, таа постои паралелно со постоењето на човекот.

(Човеку) птицо преправена во ѕвезда,
кој мисли дека те сфатил не знае што е тоа
бездна.

Ацо Шопов

Користена литература:

- [1] Вангелов, Атанас. (1983). „**Црното сонце кај Шопов**“, *Решето*, Скопје: Наша книга, 175–181
- [2] Друговац, Миодраг. (1990). „Кон поетиката на Ацо Шопов (Радомир Ивановиќ: „Реч о речи“ (Поетика Аце Шопова), изд. „Ново дело“, Белград – 1986“, *Кон македонската книжевна синтеза*, Скопје: Македонска книга, 288–294.
- [3] Ивановиќ, Радомир. (1979). „**Откривање на убавината**: за поезијата на Ацо Шопов“. *Портрети на македонски писатели*, Скопје: Мисла, 36–48.
- [4] Митрев, Димитар. (1970). „Поезија на трајни вредности, *Огледи и критики*, Скопје: НИК Наша книга, 32–48.
- [5] Старделов, Георги. (1987). „Ацо Шопов (1923 – 1982) или во потрага по својот глас, *Портрети и профили*, Скопје: Мисла, 126–142.
- [6] Кулавкова, Катица. (1993). „*Зреење на песната*“, *Ацо Шопов, Поезија*, Скопје: Македонска книга.
- [7] Кулавкова, Катица. (2020). „Пофално слово за Ацо Шопов“, *Сите лица на речта*, Скопје, МАНУ, 32–42

Електронски извори

- [1] Britannica. History and Society. Ecce Homo. Christian art. <https://www.britannica.com/topic/Ecce-Homo-Christian-art> (Пристапено на: 20.4.2023).
- [2] Катица Кулавкова. „Лиризмот на метафората“. <https://www.acosopov.com/%D1%87%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D0%B8%D1%86%D0%B0/%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%B0%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%B0-%D1%9C%D1%83%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0?lang=mk> (Пристапено на: 24.4.2023).
- [3] „Небиднина – творештвото на Ацо Шопов“. Емисија за славниот поет на РТВ Скопје од 11.2.1980 година. <https://www.youtube.com/watch?v=Qx-F7ERADas> (Пристапено на: 10.5.2023)
- [4] Блаже Конески. „Моето прво видување со Ацо Шопов“. <https://www.acosopov.com/%d1%87%d0%b8%d1%82%d0%b0%d0%bb%d0%bd%d0%b8%d1%86%d0%b0/%d0%ba%d0%be%d0%bd%d0%b5%d1%81%d0%ba%d0%b8?lang=mk> (Пристапено на 13.5.2023).
- [5] Науме Радически. „Просторот и времето во поезијата на Ацо Шопов“. <https://www.acosopov.com/%d1%87%d0%b8%d1%82%d0%b0%d0%bb%d0%bd%d0%b8%d1%86%d0%b0/%d0%bf%d1%80%d0%be%d1%81%d1%82%d0%be%d1%80%d0%be%d1%82?lang=mk> (Пристапено на 24.5.2023).

THE METAPHOR OF MAN IN THE POETRY OF ACO ŠOPOV

Ana Vitanova – Ringaceva

Goce Delcev University, Stip

Aco Šopov is the poet from the Macedonian contemporary poetry era that gave the poetic word a new meaning. Šopov's lyricism is inseparable from the metaphorical component of his poetry; they arise from each other, complement and feed each other. The lyricism fills the metaphor, makes it empty and vice versa i.e. the associations through which the exposure of the metaphor is used reveals his lyrical intention. Strongly attached to his lyrical principle, Šopov is the poet with the quality of his poetic fate and announced the new vision for poetry in which tradition and modernity will enter in symbiosis. Although criticism does not single out metaphoricity as a separate and dominant category in Šopov's poetry, it is still a fact that it is embedded in the verse and that it exists in the visible layers of the poem. In this paper, an attempt to shed light on the metaphor will be made, in the essence of which the presence of the basic element - the human being - is read. The moment of the so-called delayed recognition or reading the metaphor will be discussed because his poetry has no visible position of the metaphoricity in the poetic speech.

Key words: *Aco Šopov, poetry, man, metaphor*

**ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ
МЕЃУНАРОДНАТА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА
„СТО ГОДИНИ ОД РАЃАЊЕТО НА АЦО ШОПОВ“**

ISBN 978-608-277-016-1

2023